

9 Μαΐου 1888

ΕΥΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν εὐρίσκεται ὁ χρόνος τοῦ ἁγίου Πάσχα, πα-
ρέσχεν ἡμῖν εὐμενῶς ὁ καθηγητὴς κ. Δ. Κοκκίδης τὰς ἐξῆς σφαιστεράς
ἐξηγήσεις, ἃς δημοσιεύομεν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, διότι ἐν πολλοῖς
ἐγεννήθησαν ποικίλαι περὶ τούτου ἀπορίαι.

Πολλοὶ λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος, ἐν οἷς, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ
ἰουδαῖοι, εἶχον ἔτος μικτόν, δηλαδὴ ἔτος ἡλιακὸν καὶ μῆνας
σεληνιακοὺς. Το ἔτος αὐτὸ διέφερεν οὐσιωδῶς τοῦ μωαμεθανι-
κοῦ, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἀπλῶς ἐκ 12 σεληνιακῶν μηνῶν
καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ εἶε ἀδιάφορον κατὰ τίνας ὥρας τοῦ ἔτους
πίπτουσι διαδοχικῶς οἱ διάφοροι μῆνες· οὕτως ὁ ἁ μὴν (Μω-
χαρρέμ) ἄλλοτε πίπτει τὸ φθινόπωρον, ἄλλοτε τὸ θέρος καὶ
οὕτω καθεξῆς. Ἐν τῷ μικτῷ ὅμως ἔτει ἕλαστος μὴν δὲν
πρέπει ν' ἀπομακρύνεται ὠρισμένης τινὸς ὥρας τοῦ ἔτους· οὕτως
ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἀθηναϊκῷ ἡμερολογίῳ ὁ Ἑκατομβχιῶν, δὲν ἔπρε-
πε νὰ ἀπομακρύνεται τοῦ θέρους, ὁ Ποσειδεῶν, τοῦ χειμῶνος
κτλ. Ἐν τῷ ἀμ. γεῖ ἡλιακῷ ἡμερολογίῳ ἡ μὴ ἀπομάκρυνσις
τῶν μηνῶν ἀπὸ τῶν ὥρῶν τοῦ ἔτους κατορθοῦται, διότι ἡ
διάρκεια αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ μόνον τοῦ ἐτησίου δρόμου
τοῦ ἡλίου, ἐπομένως αἱ ἰσημερίαι καὶ αἱ τροπαὶ (ἧτοι αἱ
ἀρχαὶ τῶν 4 ὥρῶν τοῦ ἔτους) ἐπανέρχονται κατ' ἔτος κατὰ
τὰς αὐτὰς ἡμερομηνίας. Τοιαῦτα ἡμερολόγια εἶνε τὸ Ἰουλιανόν
καὶ τὸ Γρηγοριανόν, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχὴ ἐκάστου μηνὸς
δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν πρὸς τὴν σελήνην, ἡ δὲ διαίρεσις
εἰς 12 μέρη καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῶν, μῆ ν ε ς, εἶνε μόνον
ὑπόλοιπον τοῦ ἀρχαίου μικτοῦ ἡμερολογίου, ὑπόλοιπον ὅμως
ἄτραπετον νῦν πρὸς τὴν σελήνην. Ἡ συμφωνία τῆς ἀρχῆς ἐκά-
στης τῶν 4 ὥρῶν ἔτους μεθ' ὠρισμένων ἡμερομηνιῶν διατη-
ρεῖται ἐν μὲν τῷ Ἰουλιανῷ ἡμερολογίῳ ἐπ' ὀλίγους αἰῶνας, ἐν
τῷ Γρηγοριανῷ ὅμως ἐπὶ χιλιάδας ἔτη. Ἐν τῷ μικτῷ ἔτει ἡ
ἀρχὴ ἐκάστου μηνὸς ἔπρεπε νὰ γίνηται κατὰ τὴν ἐκ νέου
ἀναφάνησιν τῆς νέας σελήνης, ἐπομένως οἱ μῆνες ἦσαν ὅπως
καὶ ἐν τῷ μωαμεθανικῷ ἡμερολογίῳ σεληνιακοί. Ἀφ' ἐτέρου
ὅμως εἴπομεν, οἱ διάφοροι μῆνες δὲν ἔπρεπε ν' ἀπομακρύνων-
ται τῶν διαφόρων ὥρῶν τοῦ ἔτους (ὅπως τοῦτο συμβαίνει ἐν
τῷ μωαμεθανικῷ ἡμερολογίῳ). Ἀλλὰ τὸ μὲν ἡλιακὸν ἔτος
ἔχει 365 1/4 ἡμέρας σχεδόν, 12 δὲ σεληνιακοὶ μῆνες ἀπο-
τελοῦσι 354 1/3 ἡμέρας περίπου· τὸ ἡλιακὸν ἔτος ἔχει ἐπο-
μένως 12 σεληνιακοὺς μῆνας καὶ σχεδόν 11 ἡμέρας πλεονα-
ζούσας. Εἰς τρία ἔτη αἱ πλεονάζουσας ἡμέραι ἀποτελοῦσιν
ένα μῆνα καὶ τι πλεόν, ἧτο λοιπὸν δυνατόν ἕκαστον τρίτον
ἔτος νὰ σύγκειται ἐκ 13 μηνῶν, νὰ ἔχη δηλαδὴ πλὴν τῶν
12 συνήθων μηνῶν τῶν δύο ἄλλων ἐτῶν καὶ ἐμβόλιμον μῆ-
να, οὕτω δὲ νὰ ἐπαναπίπτωσι πάλιν οἱ διάφοροι μῆνες κατὰ
τὰς αὐτὰς ὥρας τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους. Τοιοῦτος ὅμως κύκλος 3
ἐτῶν, ὧν τὰ 2 ἐκ 12 καὶ τὸ 1 ἐκ 13 μηνῶν, δὲν εἶνε ἐπαρ-
κῶς ἀκριβής. Πολὺ ἀκριβέστερος εἶνε κύκλος ἐξ 8 ἐτῶν, ἡ
ἀρχαία ὀκταετηρίς, ἐν τῇ ὁποίᾳ 5 μὲν ἔτη εἶχον ἀνὰ
12 μῆνας, 3 δὲ μετὰξὺ ἔτη ἀνὰ 13 μῆνας. Ἀλλὰ καὶ τῆς
ὀκταετηρίδος ἡ ἀκρίβεια δὲν εἶνε ἐπικρής, ὅθεν ἐζητήθη
ἕτερος ἀριθμὸς ἡλιακῶν ἐτῶν ἀποτελούντων ἀκέραιον ἀριθμὸν
μηνῶν, ὥστε παρεμβαλλομένου ἐνίοτε ἐνὸς μηνὸς, νὰ διατηρῇ-
ται ὅσον τὸ δυνατόν ἐπὶ μακρότερον ἡ συμφωνία τῶν μηνῶν
πρὸς τὰς ὥρας τοῦ ἔτους. Τοῦτο κατ' ὠρθότατον ὁ ἀθηναῖος
Μέτων τῷ 432 π. Χ. εὕρων, ὅτι 19 ἔτη εἶνε ἴσα πρὸς 235
μῆνας. Ἐν τῷ φερωνύμῳ τοῦ Μέτωνος κύκλῳ, ἐκ τῶν 19
ἐτῶν τούτου τὰ 12 σύγκεινται ἐκ 12 μηνῶν, τὰ δὲ 7 ἐκ
13 μηνῶν. Ἐὰν λοιπὸν κατ' ἔτος τι γίνη νέα σελήνη καθ

ὠρισμένην τινὰ ἡμερομηνίαν, μετὰ 19 ἔτη θὰ γίνη πάλιν νέα σελήνη κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν. Τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ τὰς πανσελήνους καὶ ἐν γένει διὰ πᾶσαν φάσιν τῆς σελήνης. Ὑπάρχει ὁμως καὶ εἰς τὸν κύκλον τοῦ Μέτωνος μικρὸν λάθος, τὸ ὁποῖον καθίσταται ἐπαισθητὸν μετὰ 308 ἔτη, διότι μετὰ τοσαῦτα ἔτη ἡ νέα σελήνη γίνεται μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον καὶ μετὰ ἄλλα 308 ἔτη κατὰ μίαν ἔτι ἡμέραν ἐνωρίτερον κτλ. Αὐτὸ τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ τὴν πανσέληνον. Ὁ κύκλος τοῦ Μέτωνος ἐγένετο δεκτὸς καὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐχόντων ὅπως οἱ Ἕλληνες ἔτος μικτόν.

Ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωμαϊκῷ κράτει ἐξηκολούθησε νὰ ἰσχύῃ τὸ ἀμιγές ἡλιακὸν Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον. Διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Πάσχα ὁμως συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου ἔπρεπε νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ πρώτη πανσέληνος ἀπὸ τῆς ἱαρινῆς ἰσημερίας, συμπίπτουσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συνόδου ταύτης μετὰ τῆς 21 μαρτίου. Ἡ πανσέληνος αὕτη ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ὡς ἡμέρα τοῦ Νομικοῦ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων καὶ διετάχθη ὅπως τὸ Ἅγιον Πάσχα τελεῖται τὴν πρώτην κυριακὴν μετὰ τὴν πανσέληνον ταύτην, ἥτοι τὴν ἀπανσέληνον ἀπὸ τῆς 21 μαρτίου, διότι καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἐγένετο τὴν κυριακὴν μετὰ τὸ Νομικὸν Πάσχα τοῦ ἔτους τῶν Πιθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως. Πρὸς εὐρεσιν τῆς πανσελήνου ταύτης ἐγένετο δεκτὸς ὁ κύκλος τοῦ Μέτωνος καὶ ὠρίσθησαν αἱ ἡμερομηνίαι τῆς πρώτης πανσελήνου ἀπὸ τῆς 21 μαρτίου διὰ τὰ 19 ἔτη τοῦ κύκλου τῆς σελήνης (κύκλον τοῦ Μέτωνο.) συμφώνως πρὸς τὰ φαινόμενα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συνόδου ἢ διὰ τοῦ κύκλου δηλαδὴ ὀριζομένη ἡμέρα ὡς ἡμέρα πανσελήνου ἦτο πράγματι τοιαύτη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὅπως προηγουμένως εἴπομεν, μετὰ παρέλευσιν 308 ἔτων ἡ ἡμερομηνία μεταβάλλεται κατὰ μίαν ἡμέραν καὶ ἡ πανσέληνος γίνεται μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου παρῆλθον 1500 περίπου ἔτη, καὶ αἱ ἡμερομηνίαι τῶν πανσελήνων μετεβλήθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατὰ 5 ἡμέρας. Ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ νὰ μεταχειρίζεται διὰ τὴν εὐρεσιν τοῦ Πάσχα τὰς ἡμερομηνίας τῆς πανσελήνου τῆς ἐποχῆς τῆς ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἐπεὶ οὖν ἡ διαφορὰ 4—5 ἡμερῶν μεταξὺ ἐκκλησιαστικῆς καὶ πραγματικῆς πανσελήνου. Ἐφ' ὅτις π. χ. ἐνῶ ἡ πραγματικὴ πανσέληνος ἔγινε τῇ 14 ἀπριλίου, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐλογίσθη ὡς γενομένη τῇ 18 ἀπριλίου, ἡμέρα δευτέρα, καὶ δι' αὐτὸ ἀντὶ νὰ ἑορτασθῇ τὸ Πάσχα τῇ 14 ἀπριλίου, ἐωρτάσθη τῇ 24 ἀπριλίου, ἐπομένη κυριακῇ τῆς τοιαύτης ἐκκλησιαστικῆς πανσελήνου.